

REACTIE ADVIES RAAD VOOR CULTUUR KUNSTEN '92 | 5 APRIL 2024

Op 26 januari 2024 presenteerde de Raad voor Cultuur zijn advies *Toegang tot Cultuur: op weg naar een nieuw cultuurbestel*. Het advies volgt precies 10 jaar nadat de raad voor het eerst opriep tot bezinning op het cultuurbestel: "Zoals bij een brug of gebouw aan de buitenkant niet te zien is hoe sterk de constructie nog is, zo is er van afstand niet te zien dat het cultuurbeleid voor een aantal fundamentele uitdagingen staat" schreef de raad in 2014.

Inmiddels is het cultuurhuis aan een grondige verbouwing toe. Opeenvolgende adviezen en analyses brachten zwakke plekken aan het licht, ontbrekende kamers, achterstallig onderhoud. De sector zelf beschreef in [KUNSTEN2030](#) hoe het ideale huis eruit ziet.

De raad toont zich met dit advies architect en aannemer tegelijk. Hij brengt op heldere wijze samen wat de staat van het bestel is en stelt vanuit een richtinggevende visie hoe het huis verbouwd moet worden. De raad luistert naar de bewoners en heeft met hun wensen, hoe verschillend soms, zo goed mogelijk rekening gehouden.

Het verstrijken van 10 jaar wijst echter ook op de risico's van dergelijke grote bouwprojecten. Het is verre van eenvoudig. De korte beleidscyclus en de ratrace van subsidieaanvragen trekt de sector elke keer weer de korte termijn in en zit toekomstdenken in de weg. We dringen er daarom op aan nu eerst te concentreren op veranderingen die een structurele verbetering meebrengen, de fundamentele. Dat zijn er wat ons betreft vijf: het toegankelijker maken van cultuur (ook voor het publiek); het verduidelijken en verstevigen van wettelijke verankering van cultuur; het handelen als één overheid; het verruimen en vereenvoudigen van de financiering van cultuur; het creëren van een bodem onder bestaanszekerheid van makers, kunstenaars en artiesten. We komen daar op het einde van deze brief op terug.

Hieronder gaan we achtereenvolgens in op de analyse die de raad heeft uitgevoerd, de adviezen die op onze steun kunnen rekenen en de adviezen waarover vragen of zorgen leven. Daarbij baseren wij ons op gesprekken in en met het veld waaronder die in de [Taskforce Culturele en Creatieve Sector](#). Deze taskforce, opgericht ten tijde van het uitbreken van de coronapandemie, is een samenwerkingsverband van ruim 100 beroeps- en brancheverenigingen. Kunsten '92 is coördinator van de taskforce.

1. Steun voor analyse

De analyse van de raad kan rekenen op instemming van Kunsten '92. De knelpunten en uitdagingen van het bestel worden op een heldere en overtuigende wijze beschreven. De raad redeneert consequent vanuit de waarden van cultuur en doelstellingen van cultuurbeleid, die worden breed gedeeld. Over de randvoorwaarden waarmee dit advies ingevoerd kan worden is de raad stellig en de sector onderstreept dit nadrukkelijk: de invoering van de voorstellen kan alleen slagen wanneer er tenminste structureel € 200 miljoen¹ voor verbreding en vernieuwing wordt toegevoegd aan het cultuurbudget en er voldoende eenmalige transitie-middelen beschikbaar komen. De raad vergeet te vermelden dat ook een jaarlijkse prijs- en loonindexering (inflatiecompensatie) voor de culturele en creatieve sector onontbeerlijk is voor een vitaal cultuurbestel. Zonder deze indexatie holt de financiering uit.

¹ Raad: '€ 100 miljoen Aandacht voor regio en € 100 miljoen Breed palet aan kunstvormen, -praktijken en typen makers/organisaties'

Hoewel het advies van de raad veelomvattend is, komen sommige domeinen van het culturele en creatieve veld slechts zijdelings aan de orde, zoals makersbeleid en de digitale transitie. Ook ten aanzien van de erfgoedsector en de creatieve industrie raakt dit advies slechts aan enkele specifieke onderdelen, hetgeen de raad overigens helder toelicht.

2. Welke adviezen verdienen opvolging?

De adviezen van de raad slaan veelal de spijker op de kop. Ze geven een denkrichting aan die op steun van het veld kan rekenen. De onderdelen waarmee het veld graag gezwind verder wil zijn:

- De voorstellen om het bestel toegankelijker te maken. Iedereen heeft recht op cultuur. Die toegankelijkheid heeft betrekking op:
 - o Meer (financiële) ruimte voor makers en organisaties in genres, stijlen en (inter)disciplines die nu nog niet doordringen;
 - o Laagdrempelige en betaalbare toegang van publiek tot cultuur;
 - o Voldoende en passende culturele voorzieningen per regio.
- Herstel van vitale binnen- en buitenschoolse voorzieningen van cultuureducatie en cultuurparticipatie bij gemeente, consistente financiering van talentontwikkeling en meer verbindingen tussen amateurs en professional.
- De voorstellen om te komen tot betere afstemming en coördinatie tussen overheden, waaronder een wettelijke verankering van kunst en cultuur en het werken vanuit 'één overheid'. Dit heeft als doel te komen tot betere afstemming en aansluiting tussen overheden, meer maatschappelijke waarde² en minder administratieve lasten.
- Het aanboren en ontwikkelen van nieuwe manieren van overheidsfinanciering. Aanvullende geldstromen uit andere domeinen vormen een onbenut potentieel voor de culturele en creatieve sector³. Ook het gebruik van andere financieringsinstrumenten zoals leenfaciliteiten, garantstellingen of financieringsvormen maken investeringen voor de langere termijn beter mogelijk. Met deze instrumenten kunnen publieke geldstromen beter matchen met private en ontstaat er ruimte om te investeren in de economische en maatschappelijke waarde van de sector.
- Nieuwe manieren van aanvragen, beoordelen, monitoren. Dit moet leiden tot vereenvoudiging van aanvraag- en verantwoordingsprocedures en zorgen voor een drastische afname van administratieve lastendruk voor makers en organisaties.
- Meer werken vanuit vertrouwen, met duidelijke randvoorwaarden als het gaat om fair practice voor werkenden in de culturele en creatieve sector. Verlenging van de cultuurplanperiode en onderbrengen van een deel van de BIS in een meerjarige bekostiging, gecombineerd met een kwaliteitsvisiteatie gericht op verbetering.

² <https://www.overheidvannu.nl/documenten/rapporten/2020/09/10/eindrapport-studiegroep-ifv---als-een-overheid-slagvaardig-de-toekomst-tegemoet>

³ Berenschot, 2023. In de schijnwerpers: groeipotentie voor de culturele sector door bijdragen aan maatschappelijke opgaven.

3. Verdere uitwerking en vragen

De raad trekt de interactieve advisering ook door naar de tijd die komen gaat. Dat is een mooi en inclusief gebaar. De vraag is wel of de complexiteit van een stelselwijziging niet wordt onderschat. Omdat de voorgestelde 'prototypen' rudimentair zijn uitgewerkt, kan gebrek aan richting en houvast de voortgang belemmeren. Dat wenst de sector na jarenlange discussie over stelselveranderingen zich niet te laten gebeuren. De volgende onderwerpen vragen om nadere uitwerking.

- Hoewel het advies aandacht heeft voor makers, is beleid specifiek gericht op de inkomens- en arbeidsmarktpositie van kunstenaars niet verder verkend. Dat is opvallend omdat fair practice volop in de belangstelling staat. Juist in een stelseladvies zijn financieringsroutes die niet via fondsen of instellingen lopen de moeite van het onderzoeken waard. Zo kan bestaanszekerheid van en de vrije ruimte voor (beginnende) makers geborgd worden door specifieke varianten van inkomenssteun voor makers, artiesten en kunstenaars te onderzoeken en ontwikkelen.
- Vooralsnog gaat veel aandacht uit naar de uitwerking van het prototype om te komen tot één fonds. Dit model is afgelopen jaren vaker verkend als mogelijkheid om tot betere spreiding van cultuurvoorzieningen te komen. De meningen over dit voorstel waren en blijven echter onverminderd verdeeld. Het effect op betere regionale spreiding wordt hoog ingeschat, maar de weg om er te komen brengt veel transitietijd en -kosten met zich mee. De raad benadrukt in zijn advies te behouden wat goed is. We geven daarom in overweging om de fondsen te vragen om tot verdergaande samenwerking te komen op de door de raad geformuleerde uitdagingen: het versterken van de regionale blik en toegang; meer ruimte geven aan nieuwe kunstvormen; waarborgen van disciplinaire kennis en tegelijkertijd ontschotten van disciplines en domeinen.
- De raad omarmt zeer terecht een breder cultuurbegrip, het borgen van excellentie, het zorgen voor een sterke keten en ecosysteem in een internationaal perspectief. Dit doet Kunsten '92 ook. De interpretatie van het brede cultuurbegrip en de concrete invulling vragen verdere uitwerking en uitleg door de raad en de culturele en creatieve sector samen. Er kan immers verwarring ontstaan over opvattingen van een breed cultuurbegrip. Juist hier moet de raad als onafhankelijke adviseur een rol in spelen. Dit kan niet van het veld zelf worden gevraagd, omdat het de verdeling van schaarse middelen over verschillende disciplines, genres en stijlen betreft.

4. Hoe verder?

Stelselveranderingen gaan over de aanpassing van de fundamenteen en draagmuren van een bestel. Focus daarom nu eerst op de dragende elementen van zo'n verandering: de onderwerpen die het bestel toekomstbestendig maken. Dat zijn wat ons betreft in eerste instantie de volgende vijf:

1. Verstevig het fundament, pas de wet aan

Met een wettelijke basis kunnen eindelijk de door de raad genoemde vier doelstellingen van cultuurbeleid worden vastgelegd. Voor deze doelstellingen zijn rijk, provincies en gemeenten gezamenlijk verantwoordelijk. Zij dienen als kompas voor periodieke afspraken tussen rijk en medeoverheden over de wijze waarop zij deze gedeelde verantwoordelijkheid uitvoeren.

2. *Werk als één overheid*

Voer als overheid met het veld en met elkaar een betekenisvolle dialoog over de bovengenoemde verdeling en invulling van verantwoordelijkheden; erken en waardeer vanuit het rijk de inspanningen van gemeenten en provincies om tot een vitale culturele en creatieve infrastructuur te komen; leg de afspraken vast in bestuursakkoorden (of 'cultuurakkoorden') met een looptijd van minimaal zes jaar en neem in de wet indexering op.

3. *Leg een bodem onder bestaanszekerheid van makers, kunstenaars en artiesten.*

Onderzoek en realiseer mogelijkheden om tot inkomenssteun voor makers, artiesten, kunstenaars te komen. Denk daarbij aan startersregelingen of inkomensvarianten naar analogie van het basisinkomen.

4. *Verminder de bureaucratie*

De culturele en creatieve sector schrijft voortdurend zijn vingers blauw. De ene helft met het schrijven van plannen, de andere helft met het beoordelen of evalueren ervan. Geef meer vertrouwen, meer ruimte om te ondernemen en neem overtollig bureaucratie weg. Verleng de beleidscyclus van vier naar zes jaar en kijk naar andere financieringsvormen dan alleen het subsidie-instrument.

5. *Verbreed de financieringsbasis van cultuur*

Vervang de muren van het cultuurbestel door ramen en deuren. Onze samenleving staat voor grote maatschappelijke opgaven. Voor de oplossing daarvan is samenwerking, experimenteerlust en voorstellingsvermogen nodig. Geef daarom creatieve makers en kunstenaars een sleutelrol bij de vormgeving van Nederland. Gebruik daarvoor vormen van financiering en opdrachtgeverschap uit andere maatschappelijk en economische domeinen bij.

Kunsten '92 en de branche- en beroepsverenigingen verenigd in de taskforce willen en zullen bovengenoemde thema's in een serie bijeenkomsten verder uitdiepen, concretiseren en van voorstellen voorzien. De sector trekt gezamenlijk op: de conclusies van bijeenkomsten worden gebruikt als input voor de volgende. We maken graag afspraken hoe wij - in dialoog en samenwerking met overheden, de politiek en de raad - het bestel in de steigers kunnen zetten en wie welke rol pakt. Zodat er in 2029 een nieuw toekomstbestendig huis staat, waar iedereen zich thuis voelt.